

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

A JOGI KUTATÁS HELYE A JOGÁSZKÉPZÉSBEN

doktori értekezés tézisei

dr. Aczél-Partos Adrienn

Témavezető: Prof. Dr. Schanda Balázs
Társtémavezető: Dr. Balogh Zsolt György

Budapest, 2026

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. A kutatás témája és aktualitása	3
3. A kutatás tárgya és célkitűzése	5
4. A kutatás módszertana és tudományterületi elhelyezése	5
5. A kutatás főbb eredményei	7
5.1. A jogi információ funkcionális-relevancia alapú újraértelmezése	7
5.2. A jogi kutatás döntésorientált fogalma	7
5.3. A digitális és algoritmikus infrastruktúra relevanciaformáló szerepe	8
5.4. A hazai jogi karok összehasonlító elemzése	8
5.5. Az integrált Jogi kutatás és jogászai problémamegoldás kurzusmodell	9
6. További kutatási irányok	9
7. A szerzőnek a témához kapcsolódó publikációi és konferencia-előadásai ..	11

1. Bevezetés

A jogászi munka mind a jogalkalmazásban, mind a jogtudományi tevékenységben olyan információkra épül, amelyek normatív súllyal bírnak, forrásstátuszuk intézményesen elismert, és jogi döntések megalapozására alkalmasak. A jogi kutatás a jogi információk tudatos kiválasztását, értelmezését, egymással való összevetését és normatív súlyuk megállapítását magában foglaló döntések sorozataként értelmezhető problémamegoldási folyamat.

A disszertáció abból a felismerésből indul ki, hogy a jogi információ relevanciája nem előzetesen adott, hanem a kutatás során, a jogi probléma összefüggésében és a jogászi érvelés követelményeihez igazodva alakul ki. Ezzel kapcsolatosan a jogi kutatás taníthatósága és tantervi megjelenése rendszerszintű kérdéssé válik, mert ha a kutatás döntési pontjai és értelmezési műveletei nem kerülnek kifejezett oktatási keretbe, a hallgatói forráshasználat könnyen esetlegessé válik.

Az információs környezet az elmúlt évtizedekben mélyrehatóan átalakult, mivel a nyomtatott és a digitalizált forrásvilág párhuzamossága, az adatbázis-használat rutinszerűvé válása, valamint az automatizált keresési rendszerek megjelenése új lehetőségeket, ugyanakkor új kockázatokat is hozott. A disszertáció ezeket a változásokat digitális transzformációként értelmezi, amely nem váltja ki ugyan a klasszikus forráskritikát, sőt, új követelményekkel egészíti ki azt.

2. A kutatás témája és aktualitása

A disszertáció központi tárgya a jogi kutatás fogalmának elméleti, történeti és pedagógiai újraértelmezése az információs környezet szerkezeti átalakulására tekintettel. A munka abból a felismerésből indul ki, hogy a jogászképzésben a jogi kutatás fogalma – amennyiben egyáltalán önállóan megjelenik – jellemzően a jogforrások felkutatására, adatbázis-használatra vagy technikai keresési műveletekre redukálódik. Eközben háttérben marad az a felismerés, hogy a jogi kutatás a jogászi döntéshozatal egyik meghatározó eleme, amely a relevancia megállapításán, a források súlyozásán és a normatív választásokon keresztül formálja a jogi érvelés irányát.

A digitális információs infrastruktúra – többek között az online jogtárak, a keresőalgoritmusok, valamint a mesterséges intelligencián alapuló eszközök – alapjaiban formálta át a jogi információhoz való hozzáférést. Ez a változás azonban nemcsak technológiai természetű. A digitális rendszerek nemcsak egyszerűen hozzáférést biztosítanak a jogforrásokhoz, hanem

saját rendezési és megjelenítési logikájuk révén irányt is szabnak annak, hogy a felhasználó mely tartalmakat és milyen sorrendben érzékel. A találatok rangsorolása, a kapcsolódó döntések és jogszabályok kiemelése, valamint az összefüggések vizuális megjelenítése mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a relevancia megítélése ne csak a jogász mérlegelés eredménye legyen, hanem részben az alkalmazott rendszer működési logikájából is következzen.

A disszertáció kiindulópontja, hogy a jogi információ jelentősége nem önmagában áll fenn, hanem a jogi probléma megoldása során, a jogász döntések révén válik meghatározottá. A jogi kutatás ezért nem azonosítható az adatok felkutatásával, hanem egy olyan mérlegelési folyamatot kell értenünk alatta, amelyben a relevancia kérdése minden lépésnél újraértékelődik.

A hazai jogászképzésben a jogi kutatás többnyire nem jelenik meg elkülönített, rendszerszerűen felépített tantárgyként, hanem más kurzusokhoz kapcsolódva, változó intenzitással kerül elő. A tantervek vizsgálata azt mutatja, hogy a jogi kutatás ritkán válik önállóan definiált, kompetenciaalapú és számonkérhető képzési elemmé, jóllehet a pályakezdő jogász szakmai alkalmasságának egyik alapfeltétele.

A kutatás aktualitását három, egymással összefüggő tényező alapozza meg:

1. A jogi információ fogalmának elméleti tisztázatlansága.
2. A digitális és algoritmikus információs környezet jogász problémamegoldást befolyásoló hatása.
3. A jogi kutatás oktatásának rendszerszintű hiánya a hazai jogászképzésben.

A disszertáció ezen három dimenzió összekapcsolására és egy egységes értelmezési keretben történő vizsgálatára vállalkozik. A dolgozat alapfeltevése szerint a jogi kutatás oktatásának problémái nem kizárólag óraszami vagy tantervi kérdések, inkább abból fakadnak, hogy a jogi információ természetéről és relevanciájáról eltérő – gyakran nem tudatosított – felfogások élnek a jogi problémamegoldásban és az oktatási gyakorlatban.

A disszertáció központi kérdése ezért az, hogy miként értelmezhető a jogi kutatás a jogi információs infrastruktúrák történeti átalakulásának összefüggésében, és milyen következményei vannak ennek a jogászképzésre nézve. A vizsgálat nem kizárólag a digitális vagy mesterségesintelligencia-alapuló eszközökre koncentrál, hanem a jogi információhoz való hozzáférés, szelekció és értelmezés változó működési rendjére, valamint a nyomtatott szerkesztői rendszerektől az algoritmikus környezetig.

3. A kutatás tárgya és célkitűzése

A kutatás tárgya a jogi kutatás fogalma és működése a jogászi problémamegoldás vonatkozásában, különös tekintettel a jogi információ természetére, a relevancia kialakulására és az oktatásban való intézményesülésére. A dolgozat célja annak bemutatása, hogy a jogi kutatás egy olyan alaptevékenység, amely a jogi problémamegoldás tanulható formájaként jeleníthető meg, éppen ezért a jogászképzésben nem maradhat magától értetődő készségként feltételezett elvárás.

A kutatás célja három szinten ragadható meg:

Elméleti cél, hogy tisztázza a jogi információ, a jogi relevancia és a jogi kutatás fogalmi viszonyait, valamint kimutassa, hogy a jogi információ csakis a jogászi értelmezés folyamatában nyeri el normatív jelentőségét.

Történeti cél annak bemutatása, hogy a jogi kutatás domináns formái mindig szoros összefüggésben álltak az adott korszak információs infrastruktúrájával, a nyomtatott jogesetgyűjteményektől a számítógépes adatbázisokon át a mesterséges intelligenciával támogatott rendszerekig.

Pedagógiai és intézményi cél, hogy feltárja a jogi kutatás oktatásának rendszerszintű dilemmáit, különösen a hazai jogászképzés kapcsán, és javaslatot tegyen egy koherens, kompetenciaalapú kurzuscsomagra.

A dolgozat alapfeltevése szerint a jogi kutatás oktatása akkor válik hatékonyá, ha nem technikai készségként, hanem a jogászi problémamegoldás tudatos és normatív dimenziójaként kerül beépítésre a tantervbe.

4. A kutatás módszertana és tudományterületi elhelyezése

A disszertáció jogtudományi megközelítésű normatív – elemző munka, amely a jogi kutatást a jogászi problémamegoldás operatív működéseként vizsgálja, interdiszciplináris módszertant alkalmazva. Nem módszertani segédanyag, és nem empirikus oktatáskutatás, ugyanakkor szükségképpen érint pedagógiai és intézményi kérdéseket, mert a jogi kutatás taníthatóságát és tantervi megjelenését elemzi.

A vizsgálat módszertani magját a fogalmi tisztázás és a funkcionális elemzés adja, amely a jogi információt és a jogi kutatást nem önmagukban, hanem a jogesetmegoldás működési

logikájában vizsgálja. A kutatás ezért a relevancia, a forráshierarchia, a hitelesség és az autoritás kérdéseit a döntési pontok felől közelíti meg.

A nemzetközi kitekintés egyrészt történeti és intézményi szempontból vizsgálja az angolszász (*Legal Research and Writing* (LRW) és *Advanced Legal Research* (ALR)) kurzusok fejlődését, valamint a jogi kutatás oktatásáról folytatott szakmai vitákat, másrészt pedagógiai és funkcionális megközelítésben elemzi, hogy a jogi kutatás milyen problémamegoldási műveleteket és készségeket fejleszt, így különösen a stratégiai tervezést, a szintézisképességet, a metakognitív tudatosságot és a forráskritikát. Ezt egészíti ki a hazai nyolc jogi kar tantervi elemzése, amely a jogi kutatás megjelenési formáit, kurzustípusait és tantervi láthatóságát vizsgálja.

A disszertáció fogalmi és módszertani kerete négy egymásra épülő pilléren nyugszik:

Elsőként fogalmi-analitikus megközelítést alkalmaz, amely a jogi információ, a jogi relevancia és a jogi kutatás fogalmainak (újra)értelmezésére irányul. A fogalomelemzés nem kizárólag terminológiai tisztázást céloz, sokkal inkább annak feltárását, hogy ezek a kategóriák milyen normatív jelentéssel bírnak, és miként kapcsolódnak a jogászai döntéshozatal működéséhez.

Másodikként jogtörténeti elemzést végez a jogi kutatás formáinak korszakolása érdekében. A történeti vizsgálat bemutatja, hogy a jogi kutatás domináns formái miként igazodtak az adott korszak információs infrastruktúrájához, a nyomtatott forrásközpontú bibliográfiai logikától a digitális adatbázisokon át az algoritmikus és mesterséges intelligencián alapuló rendszerekig.

Harmadik pilléreként komparatív – intézményi vizsgálatot alkalmaz, amely az amerikai legal research-pedagógia és a hazai jogi informatika oktatásának tapasztalatait veti össze a hazai jogászképzés gyakorlatával. Ennek részeként tanterv-elemzést végez a nyolc hazai jogi kar közzétett kurzusrendszerei alapján, annak feltárására fókuszálva, hogy a jogi kutatás milyen formában jelenik meg önálló tárgyként, kompetenciaként vagy más tantárgyakba beépülő készségként.

Végül a disszertáció normatív – konstruktív módszert is alkalmaz a következtetések pedagógiai szintézisére vonatkozóan. Ennek eredményeként egy integrált *Jogi kutatás és jogászai problémamegoldás* kurzuscsomag koncepcióját dolgozza ki, amely több félévre tagolt, kompetenciaalapú és számonkérhető struktúrát kínál a jogi kutatás intézményesített oktatásához.

A vizsgálat kiemelten támaszkodik az amerikai jogi kutatás-oktatás vitáira (bibliográfiai vs. folyamatorientált megközelítés, LRW és ALR-modellek), valamint a hazai képzési és kimeneti követelmények kompetenciarendszerére.

5. A kutatás főbb eredményei

5.1. A jogi információ funkcionális-relevancia alapú újraértelmezése

A disszertáció egyik központi eredménye annak bizonyítása, hogy a jogi információ nem ragadható meg kizárólag forrástípusok szerinti kategóriákban (elsődleges, másodlagos, harmadlagos források), hanem funkcionális és döntési dimenzió mentén értelmezendő.

A hagyományos forrásfelosztás rendszertani jelentőséggel bír, azonban nem ad választ arra a kérdésre, hogy egy adott jogi probléma vonatkozásában mely információ válik relevánssá, milyen normatív súllyal, és milyen döntési következményekkel. A disszertáció állítása szerint a jogi információ relevanciája nem a forrás eredendő tulajdonsága, hanem a jogász problémamegoldás aktusában alakul ki. Ebből következően a jogi információ fogalma funkcionális kategóriaként értelmezhető, vagyis az a tartalom minősül jogi információnak, amely egy konkrét jogi probléma megoldásában normatív jelentőséggel bír. A relevancia tehát a problémaértelmezés, az alkalmazandó normák kiválasztása és a jogértelmezési művelet során formálódik.

A disszertáció ezen a ponton kidolgozza a relevancia kétlábú modelljét, amely szerint a jogi relevancia egyfelől intézményi – autoritatív dimenzióval (normatív kötelező erő, forrasi hierarchia), másfelől kontextuális-problémaorientált dimenzióval rendelkezik. A jogász döntéshozatal ezen két tényező dinamikus egyensúlyában valósul meg.

5.2. A jogi kutatás döntésorientált fogalma

A kutatás második fő eredménye a jogi kutatás fogalmának (újbóli) meghatározása.

A disszertáció amellet érvel, hogy a jogi kutatás nem azonos a jogforrások keresésével. A keresés egy technikai résztevékenység, míg a jogi kutatás a relevancia megállapításának, a normák mérlegelésének és a jogi probléma strukturálásának összetett folyamata.

A jogi kutatás döntésorientált jellegű, célja nem egyszerűen információgyűjtés, hanem a jogilag releváns normák, érvek és precedensek kiválasztása és súlyozása. A jogi kutatás tehát a jogász problémamegoldás integráns része, nem pedig annak előkészítő, technikai szakasza.

A disszertáció bemutatja, hogy a hazai szakirodalomban a jogi forráskutatás fogalma jellemzően a számítógéppel támogatott keresési technikákra szűkül, míg a jogi kutatás mint önálló metodológiai kategória ritkán kerül elméleti megalapozásra. A dolgozat ennek a hiánynak a pótlására vállalkozik.

5.3. A digitális és algoritmikus infrastruktúra relevanciaformáló szerepe

A disszertáció harmadik jelentős eredménye annak igazolása, hogy a digitális jogi információs rendszerek nem semleges eszközök, hanem érdemben hozzájárulnak a jogi relevancia szempontjainak kijelöléséhez és érvényesüléséhez.

A kulcsszavas keresőmotorok, az algoritmusok által generált prioritási rend és mesterséges intelligencián alapuló eszközök olyan információs teret hoznak létre, amelyben a relevancia látszólag objektív módon jelenik meg, valójában azonban technológiai és szerkesztési döntések eredménye.

A digitális infrastruktúra kiemel, rangsorol, összekapcsol, vizuálisan strukturál, bizonyos tartalmakat láthatóbbá, másokat rejtettebbé tesz. Ez a strukturáló hatás befolyásolja a jogászai problémamegoldás kiindulópontját. A disszertáció bemutatja, hogy a relevancia felismerése egyre inkább algoritmusok által formált környezetben történik, ami új módszertani tudatosságot tesz szükségessé a jogászképzésben.

A mesterségesintelligencia-alapú eszközök esetében ez a jelenség tovább erősödik, mivel az előzetes tartalmi szűrés és szintézis a rendszer szintjén történik meg. A disszertáció azonban nem technológiai determinista álláspontot képvisel, hanem azt hangsúlyozza, hogy a jogi kutatás normatív felelőssége továbbra is a jogásznál marad.

5.4. A hazai jogi karok összehasonlító elemzése

A kutatás empirikus jellegű eredménye a hazai jogi karok tantervi struktúráinak összehasonlító vizsgálata.

Az elemzés arra világít rá, hogy a jogi kutatás oktatása jellemzően nem önálló kötelező tantárgyként szerepel a tantervekben, hanem más tárgyak keretében, azokba beépülve jelenik meg mint fejlesztendő készség. Kreditértéke és számonkérési rendszere intézményenként számottevő eltéréseket mutat.

A vizsgálat arra a következtetésre jut, hogy a jogi kutatás kompetenciája nem jelenik meg egységes, számonkérhető és tantervileg strukturált formában a hazai jogászképzésben, jóllehet a szakmai működés alapfeltétele.

Ez az eredmény alátámasztja a disszertáció normatív javaslatát.

5.5. Az integrált Jogi kutatás és jogászi problémamegoldás kurzusmodell

A disszertáció záró eredménye egy többféléves, kompetenciaalapú kurzuscsomag kidolgozása, amely a jogi kutatást és a jogászi problémamegoldást egységes rendszerben kezeli.

A modell egy fokozatosan építkező struktúrát alkalmaz, amely integrálja a fogalmi, módszertani és digitális dimenziókat, egyértelműen meghatározott kompetenciákra épül, és tudatos, kritikai szemléletet fejlesztő elemeket is magában foglal.

A kurzuscsomag nem kizárólag tantárgyi javaslat, hanem a jogi kutatás oktatásának rendszerszintű átgondolása. A modell célja, hogy a jogi relevancia felismerése, a normatív befolyás mérlegelése és a digitális eszközök tudatos használata egységes kompetenciarendszerben jelenjen meg.

6. További kutatási irányok

A disszertáció eredményei több olyan további kutatási irányt is kijelölnek, amelyek a jogi kutatás oktatásának jövőbeni alakulása szempontjából különös jelentőséggel bírnak.

Egyrészt indokoltnak tűnik a generációs sajátosságok és a jogi kutatási stratégiák közötti összefüggések mélyebb vizsgálata. A különböző hallgatói generációk információhasználati mintázatai, digitális szocializációja és tanulási preferenciái feltehetően nemcsak technikai különbségeket eredményeznek, hanem a relevancia felismerésének, a forráskritika gyakorlásának és a kutatási tervezés módjának eltéréseit is. Ennek a kérdéskörnek az empirikus feltárása hozzájárulhat annak pontosabb megértéséhez, hogy a jogi kutatás oktatásának milyen pedagógiai formái támogatják leginkább a mély, tudatos és autonóm kutatói működést.

Másrészt a mesterséges intelligencia jogi kutatásra gyakorolt hatása további, elméletileg és módszertanilag is megalapozott vizsgálatot igényel. A generatív rendszerek azon túl, hogy új eszközöket jelentenek, át is alakítják a relevancia kialakulásának folyamatát, a forrásokhoz való viszonyt és a jogi érvelés szerkezetét is. A jövőbeni kutatásoknak ezért nem kizárólag a technológiai hatékonyság kérdésére, hanem a normativitás, az autoritás és a szakmai felelősség dimenzióira is ki kell terjedniük.

Harmadrészt érdemes lenne vizsgálni a szakmai önszabályozó szervezetek – különösen az ügyvédi kamara – oktatáspolitikai és készségfejlesztési irányait is. A kötelező továbbképzési rendszerek, a szakmai kompetenciák meghatározása és a gyakorlatorientált képzési elemek aránya közvetlenül befolyásolják, hogy a jogi kutatás milyen szerepet tölt be a pályakezdő és a gyakorló jogászok szakmai fejlődésében. Az egyetemi képzés és a kamarai készségpolitika közötti összhang vagy esetleges diszkrepancia feltárása hozzájárulhat egy koherensebb, a teljes szakmai életutat átfogó kompetenciamodell kialakításához.

Továbbá indokolt a jogi tudásmenedzserek szerepének tudatosabb vizsgálata és intézményes megerősítése is. A disszertáció amellet érvel, hogy a jogi könyvtárosok – illetve tágabb értelemben a jogi tudásmenedzserek – nemcsak szolgáltatási háttérszereplők, hanem a jogi kutatás pedagógiai és módszertani közvetítői. A jövőbeni kutatások egyik iránya annak feltárása is vállalkozhat, hogy milyen kompetenciaprofil, szervezeti pozíció és együttműködési modell szükséges ahhoz, hogy ez a szerep ne informális támogatásként, hanem a jogászképzés strukturális elemeként jelenjen meg. Ez magában foglalhatja a jogi tudásmenedzserek oktatási tevékenységének rendszerszintű elismerését, a tantervi együttműködések formalizálását, valamint annak vizsgálatát is, hogy a jogi információs szakemberek milyen módon kapcsolódhatnak be a kamarai továbbképzésekbe és a gyakorló jogászok készségfejlesztésébe. A jogi kutatás minősége és a jogi információk felelős használata szempontjából nem közömbös, hogy létezik-e olyan szakmai szereplő, aki képes a forráshasználat, a relevanciaértékelés és az információs környezet változásainak tudatosítására. A jogi tudásmenedzseri szerep tudatosítása ezért nemcsak intézményi kérdés, hanem a jogász hivatás minőségének egyik garanciája is lehet. A terület elméleti megalapozása és gyakorlati pozicionálása további, célzott vizsgálatokat igényel, különösen a digitális transzformáció és a mesterséges intelligencia által formált információs térben.

Ezen kutatási irányok együttesen azt jelzik, hogy a jogi kutatás vizsgálata nem lezárt terület, sőt, dinamikusan fejlődő diskurzus, amely a technológiai, pedagógiai és szakmapolitikai változásokkal párhuzamosan új kérdéseket és elemzési szempontokat vet fel.

7. A szerzőnek a témához kapcsolódó publikációi és konferencia-előadásai

Magyar nyelvű publikációk

Aczél-Partos, Adrienn: Jogi könyvtárak és jogi adatbázisok. In: Jakab, András; Menyhárd, Attila (szerk.): *A jog tudománya: Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Budapest, HVG-Orac, 2015., 423-466.

Aczél-Partos, Adrienn: A szakdolgozat mint szerzői mű jogi megítélésének problematikája. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2024/1., 67—89.

Aczél-Partos Adrienn: Mesterséges intelligencia oktatása a hazai jogi karokon. *Iustum Aequum Salutare*, 2026/1., 39—57.

Kapcsolódó magyar nyelvű publikációk

Aczél-Partos Adrienn: A plágium digitális transzformációja. In: Tick, József; Kokas, Károly; Holl, András (szerk.): *Oktatási, kutatási és közgyűjteményi infrastruktúrák és tartalmak: digitális transzformáció felsőfokon: NETWORKSHOP 2025*: 34. Országos Informatikai Konferencia: 2025. május 13–15. Széchenyi István Egyetem, Győr. Budapest, Hungarnet Egyesület, 2025., 149—163.

Megjelenés alatt lévő magyar nyelvű publikáció:

Aczél-Partos Adrienn: Szakdolgozat 2.0 avagy a mesterséges intelligencia szerepe a kutatómódszertan megújításában. *Filológia*, 2026/1.

Idegen nyelvű publikációk

Adrienn, Aczél-Partos: Plagiarism in Higher Education: The Impact of EU-funded Research, Law, and AI on Evolving Academic Norms. *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*, Vol. 13., 2025/1., 123—140.

Adrienn Aczél-Partos: Teaching Legal Technology in Law School: Forming Competence and Character in the Age of AI. *Mester és Tanítvány 4. Különszám (Gravissimum Educationis 60 – Az egyházi nevelés távlatai)*, 2026. 91—105.